

Programmering för språkteknologer II

OH-serie 3: Ändliga automater och reguljära uttryck i Java (Utökad version 080915.)

UPPSALA
UNIVERSITET

Mats Dahllöf

Institutionen för lingvistik och filologi
September 2008

1

Programmering för språkteknologer II — HT 2008 (Mats Dahllöf)

Ändliga automater (deterministiska)

- ”Abstrakta maskiner” (den enklaste typ man brukar ta upp)
- Automaten befinner sig i varje givet läge i ett visst **tillstånd**. Det finns ett **ändligt antal** tillstånd (men olika för olika automater).
- Automaten läser symboler och byter tillstånd utifrån symbol och aktuellt tillstånd (**övergångar**).
- Om det nya tillståndet är entydigt bestämt, så sägs automaten vara **deterministisk**. (Det blir enklare, och är den variant vi skall arbeta med.)

2

Programmering för språkteknologer II — HT 2008 (Mats Dahllöf)

Ändliga automater (deterministiska)

- En automat antingen godkänner (accepterar) eller underkänner en sekvens av symboler (sträng).
- Automaten befinner sig först i **initialtillståndet**.
- Automaten läser en symbol i taget och följer övergångarna.
- Automaten har godkänt en sträng om den står i ett tillstånd som räknas som **finaltillstånd** då den läst fram till slutet av strängen.

3

Programmering för språkteknologer II — HT 2008 (Mats Dahllöf)

Ändliga automater (deterministiska)

- **Övergångarna** i automaten säger alltså att givet ett tillstånd och en symbol så går den till ett nytt tillstånd (eller samma som tidigare).
- Om det saknas en övergång för ett tillstånd och en symbol så underkänner automaten aktuell sträng.
- En automat kan komma tillbaka till ett tidigare tillstånd, eller stå kvar i samma tillstånd vid en övergång.
- Ändliga automater är effektiva och användbara mekanismer för stränganalys.

4

Programmering för språkteknologer II — HT 2008 (Mats Dahllöf)

Skriva ned en automat (antaganden för labb.)

- Symbolerna i strängarna (automatens alfabet) – vanliga tecken (utom blanktecken)
- Tillstånd – vilka ord som helst (t.ex. s1, s2, etc.)
- Själva definitionen av automaten:
 - ett **initialtillstånd**
 - godtyckligt antal **finaltillstånd**
 - godtyckligt antal **övergångar** (tillstånd – symbol – tillstånd)

5

Programmering för språkteknologer II — HT 2008 (Mats Dahllöf)

Skriva ned en automat (syntax)

Automaten skrivs ned i en textfil med följande sorts rader. Symbolerna skiljs åt av blankslag.

- en rad för **initialtillstånd** (precis en)
initial tillstånd
t.ex. *initial s1*
- en rad för **finaltillstånd** (flera tänkbart, men samma rad)
final tillstånd
t.ex. *final s3 s4 s5*

6

Programmering för språkteknologer II — HT 2008 (Mats Dahllöf)

Skriva ned en automat (syntax)

- en rad för varje **övergång** (normalt många)
tillstånd symbol tillstånd
t.ex. *s1 a s2*
t.ex. *s2 b s5*
- Andra rader avvisas.

7

Programmering för språkteknologer II — HT 2008 (Mats Dahllöf)

Reguljära uttryck

- Sätt att karaktärisera teckensekvenser
- En teckensekvens machar eller matchar inte ett reguljärt uttryck
- Reguljära uttryck är nära besläktade med ändliga automater (de kan karaktärisera samma klasser av teckensekvenser)
- Mycket viktiga både i språkteknologin och datatekniken allmänt sett

8

Reguljära uttryck i Java

- Reguljära uttrycken är i sig strängar (som alltså tolkas på ett speciellt sätt)
- **Teckenklasser** är reguljära uttryck som avser enteckenssträngar.
Enklaste fall: Enstaka tecken matchar samma tecken:
Gäller bokstäver m.m. T.ex.: "a" matchar "a".
- (Sedan har vi reguljära uttryck som fångar längre strängar.)

9

Reguljära uttryck (teckenklasser) i Java

- Teckenklasser: T.ex.
" [abc] " matchar vilken som av "a", "b" och "c".
" [a-z] " matchar vilken som av "a", "b", o.s.v. t.o.m. "z".
" [a-zA-Z] " matchar vilken som av "a", "b", o.s.v. t.o.m. "z" och "A", "B", o.s.v. t.o.m. "Z".
" [a-zA-ZÄÖ] " matchar vilken bokstav som helst i svenska "standardalfabetet". (Men t.ex. "é" faller utanför.)

10

Reguljära uttryck (teckenklasser) i Java

- Negerade teckenklasser: T.ex.
" [^abc] " matchar alla (enstaka) tecken UTOM "a", "b" och "c".
" [^a-ms] " matchar alla (enstaka) tecken UTOM "a", "b", o.s.v. t.o.m. "m" och "s".
" [^a-zA-ZÄÖ] " matchar alla (enstaka) tecken som inte är svenska bokstäver.

11

Reguljära uttryck (teckenklasser) i Java

- Symboler för **fördefinierade klasser**:
" \d " matchar en siffra (synonym " [0-9] ").
Obs! " \d " måste stå som " \\d " i koden. (Man måste backslasha backslashen för att få in den i strängen.)
" \D " matchar en icke-siffra (synonym " [^0-9] ").
" \w " matchar ett (engelskt) ordtecken (synonym " [a-zA-Z_0-9] ").
" \W " matchar ett icke-ordtecken (synonym " [^\w] ").

12

Reguljära uttryck (teckenklasser) i Java

- Snitt (intersection) mellan teckenklasser:
" [C₀&&C₁] "
C₀ och C₁ uttryck för teckenklasser.
En sträng (enteckens) matchar " [C₀&&C₁] " om den matchar både C₀ och C₁.
T.ex.
" [\d&&[^27]] " matchar alla siffror utom "2" och "7".
" [\w&&[^AEIOUY]] " matchar alla bokstäver utom (vanliga engelska) vokaler som versal.

13

Reguljära uttryck (teckenklasser) i Java

- Många tecken faller utanför de fördefinierade klasserna.
T.ex.
áàãäåçèéëëíîïï
ñóôöüüüÿÿÿæÇ
ÀÁÂÃÄÅÆÈÉÊËÌÍÎÏÐÒÓÔÕÜÖÝŸŸ
Dessa måste tas med explicit i de reguljära uttrycken om man vill hantera dem.

14

Reguljära uttryck i Java: konkatenering

- Teckenklasser är, som sagt, reguljära uttryck som matchar ett tecken.
- Om R₀ och R₁ är reguljära uttryck, så matchar R₀R₁ en sträng som är sammansatt av två strängar där den första matchar R₀ och den andra R₁.
- Exempel: " [ab] [cd] " matchar dess fyra strängar: "ac", "ad", "bc", "bd"

15

Reguljära uttryck i Java: optionalitet

- Om R är ett reguljärt uttryck, så matchar "R?" tomma strängen och varje sträng som matchar R. (alltså R taget en eller ingen gång, s.a.s.)
- Exempel: "a?" matchar "" och "a".
- Exempel: "a?b?c" matchar "c", "ac", "bc" och "abc". (Bara de fyra.)

16

Reguljära uttryck i Java: Kleeneslutning

- Om R är ett reguljärt uttryck, så matchar " R^* " (kallas "Kleene-stjärna") en sträng som är sammansatt av noll eller fler (godtyckligt många) strängar som matchar R .
- Exempel: " a^* " matchar "", "a", "aa", "aaa", "aaaa", o.s.v. (oändligt många).
- Exempel: " $[ab]^*$ " matchar "", "a", "b", "aa", "ab", "ba", "bb", o.s.v.

17

Reguljära uttryck i Java: plusoperatorn

- Om R är ett reguljärt uttryck, så matchar " R^+ " en sträng som är sammansatt av en eller fler (godtyckligt många) strängar som matchar R . (Synonym: " RR^* ")
- Exempel: " a^+ " matchar "a", "aa", "aaa", "aaaa", o.s.v. (oändligt många).
- Exempel: " $(ab)^+$ " matchar "ab", "abab", "ababab", o.s.v. (oändligt många).

18

Reguljära uttryck i Java: union

- Om R_0 och R_1 är reguljära uttryck, så matchar $R_0 | R_1$ en sträng som matchar R_0 ELLER R_1 .
- Exempel: " $((abc) | (cd)) . * e . *$ " matchar alla strängar som börjar med "abc" eller "cd" och dessutom innehåller ett "e"
- Exempel: " $((abc) | (cd)) . * e . *$ " matchar alla strängar som börjar med "abc" eller "cd" och dessutom innehåller ett "e"

19

Reguljär matchning är indeterministisk

- T.ex. " $\backslash w^* a \backslash w^*$ " (i koden " $\backslash \backslash w^* a \backslash \backslash w^*$ ") kan matcha "apanage" på tre sätt. (Vilka?)
- T.ex. " $a \backslash w^* a \backslash w^*$ " (i koden " $a \backslash \backslash w^* a \backslash \backslash w^*$ ") kan matcha "apanage" på två sätt. (Vilka?)
- Och (fråga): På hur många sätt matchar " $\backslash w^+ a \backslash w^*$ " strängen "apanage"?

20

Reguljära kvantifikatorer, tre typer

Greedy	Reluctant	Possessive
$X?$	$X??$	$X?+$
X^*	$X*?$	X^{*+}
X^+	$X+?$	X^{++}

Dessa representerar tre olika matchningsprinciper. Obs! Frågetecken och plustecken får plötsligt helt annan innebörd än tidigare, alltså "reluctant" och "possessive".

21

Tre typer av matchningssätt

(Det här är lite klurigt!)

- **Greedy:** Matchar så lång delsträng som möjligt först; försöker med kortare därefter. (Default.)
- **Reluctant:** Matchar så kort delsträng som möjligt först; försöker med längre därefter.
- **Possessive:** Matchar som greedy, men eliminerar alternativa tidigare matchningsalternativ. Den lägger så att säga beslag på den delsträng som den matchar.

22

Greedy matchning, exempel

" $\backslash w^* a \backslash w^*$ " (" $\backslash \backslash w^* a \backslash \backslash w^*$ ") matchar "apanage":

- (1) a p a n a g e
 $\backslash w^*$ a $\backslash w^*$
- (2) a p a n a g e
 $\backslash w^*$ a $\backslash w^*$
- (3) a p a n a g e
 $\backslash w^* a \backslash w^*$

23

Reluctant matchning, exempel

" $\backslash w^? a \backslash w^*$ " (" $\backslash \backslash w^? a \backslash \backslash w^*$ ") matchar "apanage":

- (1) a p a n a g e
 $\backslash w^? a \backslash w^*$
- (2) a p a n a g e
 $\backslash w^? a \backslash w^*$
- (3) a p a n a g e
 $\backslash w^? a \backslash w^*$

24

Possessive matchning, exempel

"\w*+a\w*" (i koden "\w*+a\w*") kan matchar INTE ALLS "apanage".

```
(1)  a p a n a g e
      \w*+          a \w*
      -----
      (lägger beslag på)   (inget kvar)
```

25

Ersättningsmetoder i klassen String

Byter ut den först (i matchningsordning) matchande strängen mot en annan sträng.

- `replaceAll(String regex, String replacmnt)`
returtyp `String` (avser alla förekomster i strängen)
- `replaceFirst(String regex, String replacmnt)`
returtyp `String` (avser första förekomsten i strängen)

26

Exempel (Varför blir det så här?)

```
"aaa".replaceAll("a*", "b")
  returnerar "bb"
"aaa".replaceAll("a*?", "b")
  returnerar "bababab"
"aaa".replaceAll("a*+", "b")
  returnerar "bb"
```

27

Exempel (Varför blir det så här?)

```
"aaa".replaceAll("a+", "b")
  returnerar "b"
"aaa".replaceAll("a*?", "b")
  returnerar "bbb"
"aaa".replaceAll("a*+", "b")
  returnerar "b"
```

28

Exempel

```
"aabaa".replaceAll("\w*ba*", "c")
  returnerar "c"
"aabaa".replaceAll("\w*?ba*", "c")
  returnerar "c"
"aabaa".replaceAll("\w*+ba*", "c")
  returnerar "aabaa"
```

29

Exempel

```
"en <i>liten</i> hund".replaceAll("</?.*>", "")
  returnerar "en hund"
"en <i>liten</i> hund".replaceAll("</?.*?>", "")
  returnerar "en liten hund"
"en <i>liten</i> hund".replaceAll("</?.*+>", "")
  returnerar "en <i>liten</i> hund"
```

30

Dela upp en sträng

- I klassen `String` finns även en metod `split(String regex)` med returtyp `String[]` som klipper upp en sträng vid varje matchande delsträng.
- `"en liten hund".split(" ")` ger ett fält med `"en", "liten", "hund"`.
- `"en <i>liten</i> hund".split(" *</?.*?> *")` ger samma resultat.

31